

Rozdział V

Karma-yoga – Działanie w świadomości Krsny

05.01 Arjuna rzekł: O Krsno, najpierw poprosiłeś mnie, abym wyrzekł się działania, a następnie polecieś mi pracę w oddaniu. Zatem, proszę Cię teraz, powiedz mi wyraźnie, która z tych dwu dróg jest lepsza?

05.01 *Znaczenie:* W Piątym Rozdziale *Bhagavad-gity* Pan mówi, że praca w służbie oddania lepsza jest od jałowych spekulacji umysłowych. Służba oddania łatwiejsza jest od tej drugiej drogi, jako że będąc z natury transcendentalną, uwalnia od reakcji. Rozdział Drugi podaje elementarną wiedzę o duszy i tłumaczy jej niewolę w ciele materialnym. Tłumaczy on również, w jaki sposób wydostać się z tej niewoli poprzez *buddhi-yogę*, czyli służbę oddania. Trzeci Rozdział wyjaśnia, że osoba, która osiągnęła platformę wiedzy, nie ma już żadnych obowiązków do spełnienia. A w Rozdziale Czwartym Pan oznajmił Arjunie, że wszelkiego rodzaju czyny ofiarne kulminują w wiedzy. Jednakże pod koniec Rozdziału Czwartego Pan poradził Arjunie, aby powstał i walczył w pełnej wiedzy. Zatem podkreślając równocześnie wagę obu – zarówno pracy w oddaniu, jak i bierności w wiedzy – Krsna wprawił Arjunę w zakłopotanie i zmieszał jego determinację. Arjuna rozumie, że wyrzeczenie w wiedzy polega na porzuceniu wszelkiego rodzaju prac zaliczanych do czynności zmysłowych. Ale jak można przestać działać, kiedy pełni się pracę w służbie oddania? Innymi słowy, myśli on, że *sannyasa*, czyli wyrzeczenie w wiedzy, powinna być całkowicie wolna od wszelkiego rodzaju aktywności, ponieważ praca i wyrzeczenie zdają się być dla niego czymś nie do pogodzenia. Zdaje się on nie rozumieć tego, że praca wykonywana w pełnej wiedzy nie pociąga za sobą żadnych skutków, zatem jest taka sama jak bierność. Dlatego zapytuje on, czy powinien całkowicie wyrzec się wszelkiego działania, czy też pracować w pełnej wiedzy.

05.02 Osoba Boga rzekł: Zarówno wyrzeczenie się pracy, jak i praca w oddaniu prowadzą do wyzwolenia. Ale z tych dwu dróg – praca w służbie oddania lepsza jest od wyrzeczenia się czynu.

05.02 *Znaczenie:* Praca dla zysków (w poszukiwaniu uciech zmysłowych) jest przyczyną niewoli materialnej. Tak długo, dopóki jest się zaangażowanym w czynności mające na celu podwyższenie poziomu wygod cieleśnych, tak długo będzie się transmigrowało poprzez różne gatunki ciał, przedłużając bez końca niewolę materialną. *Śrimad-Bhagavatam* (5.5.4-6) potwierdza to w następujący sposób:

*nunam pramattah kurute vikarma
yad indriya-pritaya aprnoti
na sadhu manye yata atmano 'yam
asann api kleśa-da asa dehah*

*parabhavas tavad abodha-jato
yavan na jijnasata atma-tattvam
yavat kriyas tavad idam mano vai
karmatmakam yena śarira-bandhah*

*evam manah karma-vaśam prayunkte
avidyayatmany upadhiyamane
pritiṛ na yavan mayi vasudeve
na mucyate deha-yogena tavat*

"Ludzie uganiają się za zadowalaniem zmysłów, nie wiedząc, że to obecne, pełne nieszczęść ciało jest wynikiem karmicznego działania w przeszłości. Chociaż ciało to jest krótkotrwałe, zawsze sprawia ono tak wiele różnych kłopotów. Zatem praca dla zadowalania zmysłów nie jest dobra. Tak długo, dopóki ktoś nie docieka swojej prawdziwej tożsamości, jego życie jest porażką. Dopóki nie zna on swojej prawdziwej tożsamości, musi pracować dla osiągnięcia korzyści, by oddać się przyjemnościom zmysłowym, a dopóki ktoś jest zaabsorbowany zadowalaniem zmysłów, tak długo musi on transmigrować z jednego ciała do innego. Chociaż umysł może być pochłonięty czynami dla materialnej korzyści i pozostawać pod wpływem ignorancji, należy rozwinąć miłość do służby oddania dla Vasudevy. Tylko w ten sposób można otrzymać szansę wydostania się z niewoli egzystencji materialnej."

Zatem *jnana* (czyli wiedza o tym, że nie jest się tym ciałem materialnym, ale duszą) nie jest wystarczająca do wyzwolenia. Należy *działać*, ale na płaszczyźnie duchowej, gdyż w przeciwnym wypadku nie ma ucieczki z niewoli materialnej. Działanie w świadomości Krsny nie jest jednakże działaniem na płaszczyźnie materialnej, gdzie w grę wchodzi zyski. Czynności pełnione w pełnej wiedzy umacniają nasz postęp w prawdziwej wiedzy. Bez świadomości Krsny, zwykle wyrzeczenie się czynu dla zysku właściwie nie oczyszcza serca uwarunkowanej duszy. A dopóki serce nie zostanie oczyszczone, tak długo trzeba działać na platformie materialnej, gdzie celem są zyski. Ale praca w świadomości Krsny automatycznie pomaga uniknąć rezultatów czynu, tak że nie trzeba schodzić na platformę materialną. Zatem praca w świadomości Krsny zawsze wyższa jest od wyrzeczenia, w którym istnieje możliwość upadku. Wyrzeczenie bez świadomości Krsny jest niepełne, jak zapewnia o tym Śrila Rupa Gosvami w swoim *Bhakti-rasamṛta-sindhu* (1.2.258):

*prapancikataya buddhya hari-sambandhi-vastunah
mumuksubhīh parityago vairagyam phalgu kathyate*

"Osoby, które – dążąc do wyzwolenia – wyrzekają się rzeczy związanych z Najwyższą Osobą Boga, uważając je za materialne, posiadają niepełne wyrzeczenie." Wyrzeczenie jest kompletne wtedy, gdy posiada się wiedzę, że wszystko co istnieje należy do Pana, i że nikt nie powinien uważać się za właściciela czegokolwiek. Należy zrozumieć to, że w rzeczywistości nic nie należy do nikogo. Więc gdzie tu mowa o wyrzeczeniu? Ten, kto wie, że wszystko jest własnością Krsny jest zawsze wyrzeczony. A skoro wszystko należy do Krsny, wszystko powinno zostać zaangażowane w służbę dla Krsny. Taka doskonała forma działania w świadomości Krsny jest daleko lepsza od każdej ilości sztucznych wyrzeczeń praktykowanych przez *sannyasinów* ze szkoły Mayavadi.

05.03 Ten, kto ani nie pragnie, ani nie nienawidzi owoców swoich czynów, znany jest jako zawsze wyrzeczony. Taka osoba, wolna od wszelkich dualizmów, bez trudu wydostaje się z materialnej niewoli i osiąga doskonałe wyzwolenie, o potężny Arjuno.

05.03 *Znaczenie:* Osoba w pełni świadoma Krsny jest zawsze wyrzeczona, ponieważ nie czuje ona niechęci do owoców swojego czynu ani też ich nie pragnie. Osoba o takim wyrzeczeniu, oddająca się transcendentalnej służbie miłości dla Pana, posiada doskonałą wiedzę, jako że zna ona swoją konstytucjonalną pozycję w związku z Krsną. Wie ona

doskonale, że Krsna jest całością, a ona sama jest tylko częścią Krsny. Wiedza taka jest doskonała, ponieważ jest ona słuszna jakościowo i ilościowo. Idea jedności z Krsną jest błędna, jako że część nigdy nie może równać się całości. Wiedza o tym, że żywa istota jest równa Krsnie jakościowo, ale różna ilościowo, jest prawdziwą wiedzą transcendentalną prowadzącą do osiągnięcia całkowitej pełni siebie, kiedy niczego się już nie pragnie i nad niczym nie rozpacza. Osoba, która osiągnęła taką pełnię, jest wolna od wszelkich dualizmów, gdyż wszystko co czyni, czyni dla Krsny. Będąc wolną od wszelkich dualizmów, jest ona wyzwolona już nawet w tym świecie materialnym.

05.04 Tylko nie posiadający wiedzy uważają, że służba oddania (karma-yoga) jest czymś różnym od analitycznych studiów nad tym materialnym światem (Sankhya). Prawdziwie uczeni mówią, że ten, kto poważnie potraktuje jedną z tych ścieżek, osiąga rezultaty obu.

05.04 *Znaczenie:* Celem analitycznych studiów nad tym światem materialnym jest znalezienie duszy egzystencji. Duszą świata materialnego jest Visnu, czyli Dusza Najwyższa. Służba oddania dla Pana pociąga za sobą służbę dla Duszy Najwyższej. Jeden proces polega na odnalezieniu korzeni drzewa, a drugi – na podlaniu tych korzeni. Prawdziwy student filozofii Sankhya znajduje korzeń tego materialnego świata – Visnu, i potem, posiadłszy doskonałą wiedzę, angażuje się w służbę dla Pana. Dlatego zasadniczo nie ma różnicy pomiędzy tymi dwoma drogami, gdyż celem obu jest Visnu. Ci, którzy nie znają ostatecznego celu, mówią, że cel Sankhy i *karma-yogi* nie jest tym samym celem, ale prawdziwie uczone wie, jaki jest wspólny cel tych różnych procesów.

05.05 Ten, kto wie, że cel osiągnięty przez analityczne studia można również osiągnąć przez pracę w służbie oddania i kto rozumie, że analityczne studia i służba oddania są na tym samym poziomie, ten widzi rzeczy prawdziwie.

05.05 *Znaczenie:* Prawdziwym celem poszukiwań filozoficznych jest znalezienie ostatecznego celu życia. Ponieważ tym ostatecznym celem życia jest samorealizacja, nie ma różnicy pomiędzy wynikiem końcowym osiągniętym przez oba te procesy. Poprzez poszukiwania filozoficzne (Sankhya) dochodzi się do wniosku, że żywa istota nie przynależy do tego świata materialnego, ale że jest ona częścią najwyższej duchowej całości. A więc, że dusza nie ma nic wspólnego z tym światem materialnym; jej działanie musi mieć jakiś związek z Najwyższym. Kiedy działa ona w świadomości Krsny, zajmuje wtedy swoją właściwą, konstytucjonalną pozycję. W procesie Sankhya należy uwolnić się od przywiązań materialnych, a w procesie *yogi* oddania należy przywiązać się do pracy w świadomości Krsny. W rzeczywistości obie metody są takie same, chociaż na pozór wydaje się, że jeden proces wymaga uwolnienia się od przywiązań, drugi natomiast polega na przywiązaniu się. Jednakże uwolnienie się od przywiązania do rzeczy materialnych i przywiązanie się do Krsny jest jednym i tym samym. Ten, kto może to zrozumieć, rozumie rzeczy prawdziwie.

05.06 Ten, kto nie angażuje się w służbę oddania dla Pana, nie może być szczęśliwy poprzez zwykłe wyrzeczenie, lecz mędrcy zaangażowani w służbę oddania szybko osiągają Najwyższego.

05.06 *Znaczenie:* Są dwie klasy *sannyasinów*, czyli osób prowadzących wyrzeczony tryb życia. *Sannyasini* ze szkoły Mayavadi zajmują się studiowaniem filozofii Sankhya, podczas gdy *sannyasini* ze szkoły Vaisnava studiują filozofię *Bhagavatam*, które jest komentarzem do *Vedanta-sutr*. *Sannyasini* Mayavadi studiują również *Vedanta-sutry*, ale tu korzystają ze

swojego własnego komentarza, zwanego *Śariraka-bhasya*, napisanego przez Śankaracaryę. Studenci szkoły *Bhagavata* zaangażowani są w służbę oddania dla Pana według zasad *pancaratniki*, i dlatego *sannyasini* Vaisnavowie są w rozmaity sposób zaangażowani w transcendentalną służbę dla Pana. *Sannyasini* ze szkoły Vaisnava nie mają nic wspólnego z czynami materialnymi, ale wykonują różne prace w swojej służbie dla Pana. Natomiast *sannyasini* Mayavadi, zajęci studiami Sankhyi i Vedanty, jak również spekulacjami, nie mogą czerpać przyjemności z takiej transcendentalnej służby. Ponieważ studia ich są bardzo nudne, czasami męczą się spekulacjami na temat Brahmana i wtedy zaczynają studiować *Bhagavatam*, ale bez właściwego rozumienia. Wskutek tego ich studia nad *Śrīmad-Bhagavatam* stają się bardzo kłopotliwe. Wszystkie te czcze spekulacje i impersonalistyczne interpretacje tworzone sztucznymi sposobami nie przynoszą żadnego pożytku *sannyasinom* Mayavadi. *Sannyasini* ze szkoły Vaisnava, którzy zaangażowali się w służbę oddania, znajdują szczęście w wypełnianiu swoich transcendentalnych obowiązków i mają gwarancję ostatecznego wejścia w królestwo Boga. *Sannyasini* Mayavadi czasami upadają ze ścieżki samorealizacji i ponownie zaczynają zajmować się czynnościami natury filantropijnej i altruistycznej, które nie są niczym innym, jak tylko zajęciami materialnymi. Dlatego wniosek jest taki, że ci, którzy angażują się w świadomość Krsny, są w lepszej sytuacji od *sannyasinów* zajmujących się spekulacjami na temat co jest Brahmanem, a co nie jest Brahmanem, chociaż oni również po wielu narodzinach osiągną świadomość Krsny.

05.07 Człowiek pracujący w oddaniu, będący czystą duszą i kontrolujący umysł i zmysły – drogi jest każdemu i każdy jemu jest drogi. Chociaż zawsze zajęty pracą, człowiek taki nigdy nie uwikluje się w jej skutki.

05.07 Znaczenie: Ten, kto znajduje się na ścieżce wyzwolenia w świadomości Krsny, jest bardzo drogi każdej żywej istocie i każda żywa istota jest jemu droga. Dzieje się tak dzięki jego świadomości Krsny. Taka osoba nie może myśleć o nikim w oddzieleniu od Krsny, tak samo jak liście i gałęzie drzewa nie są oddzielone od pnia. Wie ona bardzo dobrze, że przez podlewanie korzeni drzewa, woda zostanie doprowadzona do wszystkich liści i gałęzi, a jeśli pokarm zostanie dostarczony do żołądka, to automatycznie energia będzie rozprowadzona po całym ciele. Ponieważ ten, kto pracuje w świadomości Krsny, jest sługą wszystkich, jest on bardzo drogi każdemu. I ponieważ każdy zadowolony jest z jego pracy, ma on czystą świadomość. Mając czystą świadomość, jest on w stanie kontrolować umysł. A skoro kontroluje umysł, kontrolowane są również zmysły. Ponieważ umysł jego zawsze skoncentrowany jest na Krsnie, nie ma on okazji zajęcia się czymś innym, nie związanym ze służbą dla Pana. Nie chce słyszeć on o niczym, co nie jest związane z Krsną, nie chce jeść niczego, co nie zostało wprawdzie ofiarowane Krsnie, ani nie pragnie uczęszczać do żadnych miejsc nie związanych z Krsną. Dzięki temu kontrolowane są jego zmysły. Człowiek, który kontroluje zmysły, nie może być dla nikogo przykry. Można zapytać: "Dlaczego wobec tego Arjuna był agresywny w stosunku do innych (w walce)? Czyż nie posiadał on świadomości Krsny?" Ale Arjuna tylko pozornie był agresywny, ponieważ (jak to zostało wytłumaczone w Rozdziale Drugim) wszystkie osoby zgromadzone na polu walki zachowały swoje życie jako indywidualności – jako że dusza nie może nigdy zostać zabita. Więc duchowo nikt nie został zabity w bitwie na Polu Kuruksetra. Zmieniły się tylko ich wierzchnie okrycia – z woli Krsny, który był tam osobiście obecny. Zatem Arjuna, biorąc udział w walce na Polu Kuruksetra, w rzeczywistości w ogóle nie walczył; po prostu wypełniał on rozkazy Krsny, w pełnej świadomości Krsny. Taka osoba nigdy nie zostaje uwikłana w skutki swoich czynów.

05.08-09 Kto osiągnął taką boską świadomość, ten – chociaż patrzy, słucha, dotyka, wacha, je, porusza się, śpi i oddycha – zawsze wie w głębi, że naprawdę nic nie

czyni. Gdyż mówiąc, wypróżniając się, przyjmując pokarm, otwierając i zamykając oczy, wie zawsze, że to tylko materialne zmysły wchodzą w kontakt z przedmiotami zmysłów, on zaś sam nie ma z nimi nic wspólnego.

05.08-09 Znaczenie: Życie osoby świadomej Krsny jest czyste i wskutek tego nie ma ona nic wspólnego z żadną pracą zależną od pięciu bezpośrednich i pośrednich przyczyn: wykonawcy, pracy, sytuacji, wysiłku i losu. Jest tak dlatego, że zaangażowana jest ona w transcendentalną służbę miłości dla Krsny. Chociaż wydawać się może, że jej ciało i zmysły pozostają aktywne, to jednak zawsze świadoma jest ona swojej rzeczywistej pozycji, którą jest duchowe zajęcie. W świadomości materialnej zmysły zajęte są samozadowalaniem, podczas gdy w świadomości Krsny zaangażowane są w zadowalanie zmysłów Krsny. Dlatego osoba świadoma Krsny jest zawsze wolna, chociaż zdaje się być zajęta czynnościami zmysłowymi. Czynności takie jak patrzeć i słuchać są czynnościami zmysłów koniecznymi do zdobywania wiedzy, podczas gdy poruszanie się, mówienie, wypróżnianie itd., są funkcjami zmysłów koniecznymi do działania. Osoba świadoma Krsny nigdy nie jest uzależniona od czynności zmysłów. Ponieważ wie, że jest wiecznym sługą Pana, nie może ona angażować się w żadne czyny – za wyjątkiem czynów w świadomości Krsny.

05.10 Kto pełni swój obowiązek bez przywiązania, oddając owoce swego czynu Najwyższemu Panu, ten nie podlega wpływom grzechu, tak jak liść lotosu, który mimo iż jest w wodzie – nie jest przez nią dotykany.

05.10 Znaczenie: Tutaj *brahmani* znaczy w świadomości Krsny. Materialny świat jest sumą manifestacji trzech sił natury materialnej, fachowo nazywanej *pradhana*. Hymny wedyjskie: *sarvam hy etad brahma (Mandukya Upanisad 2)*, *tasmad etad brahma nama-rupam annam ca jayate (Mundaka Upanisad 1.2.10)* i słowa *Bhagavad-gity (14.3)*, *mama yonir mahad brahma*,

mówią, że wszystko w tym materialnym świecie jest manifestacją Brahmana. I chociaż skutki zostały zmanifestowane w rozmaity sposób, nie są one różne od przyczyny. *Isopanisad* mówi, że wszystko jest związane z Najwyższym Brahmanem, czyli Krsną, a zatem wszystko należy jedynie do Niego. Ten, kto wie doskonale, że wszystko należy do Krsny, że On jest właścicielem wszystkiego – a zatem wszystko zaangażowane jest w Jego służbę – w naturalny sposób nie ma nic wspólnego ze skutkami swoich czynów, czy to cnotliwych, czy grzesznych. Wie, że nawet jego ciało materialne, będące darem od Krsny dla spełniania jakiegoś szczególnego rodzaju działalności, może zostać zaangażowane w świadomość Krsny. W ten sposób nie ulega on zanieczyszczeniom przez skutki grzechów, tak jak liść lotosu nie jest mokry, chociaż znajduje się w wodzie. Pan mówi również w *Gicie (3.30)*: *mayi sarvani karmani sannyasya*: "Wszystkie czyny dedykuj Mnie (Krsnie)". Wniosek jest więc taki, że osoba nie posiadająca świadomości Krsny postępuje według koncepcji cielesnej i zmysłowej, podczas gdy osoba świadoma Krsny w swoim postępowaniu kieruje się wiedzą, że ciało jest własnością Krsny, zatem powinno ono zostać zaangażowane w Jego służbę.

05.11 Yogini, uwalniając się od przywiązania, uaktywniają ciało, umysł, inteligencję, a nawet zmysły, jedynie w celu oczyszczenia się.

05.11 Znaczenie: Jeśli ktoś działa w świadomości Krsny – dla zadowolenia zmysłów Krsny – to każdy czyn jego ciała, umysłu, inteligencji, czy nawet zmysłów, wolny jest od zanieczyszczeń materialnych. Czyny osoby świadomej Krsny nie mają żadnych materialnych następstw. Zatem oczyszczone czyny, nazywane powszechnie *sad-acara*, mogą być bez trudu

spełniane przez działanie w świadomości Krsny. Śri Rupa Gosvami opisuje to w następujący sposób w swej *Bhakti-rasamrta-sindhu* (1.2.187):

*iha yasya harer dasye karmana manasa gira
nikhilasv apy avasthasu jivan-muktah sa ucyate*

"Osoba działająca w świadomości Krsny albo, innymi słowy, pełniąc służbę dla Krsny za pomocą swojego ciała, umysłu, inteligencji i słów, jest osobą wyzwoloną – nawet w tym świecie materialnym, chociaż może być zaangażowana w wiele tzw. materialnych czynności." Wolna jest ona od fałszywego ego i nie wierzy, że jest tym ciałem materialnym, ani nawet że jest właścicielem tego ciała. Wie, że nie jest tym ciałem, i że ciało to nie należy do niej. Wie, że sama należy do Krsny, i że również ciało jest Jego własnością. Jeśli wszystkie produkty ciała, umysłu, inteligencji, swoje słowa, życie, majątek itd. – cokolwiek tylko posiada – zaangażuje w służbę dla Krsny, od razu łączy się z Krsną. Jest jednym z Krsną i wolna jest od fałszywego ego, które jest przyczyną wiary, że jest się tym ciałem itd. Jest to doskonały stan świadomości Krsny.

05.12 Niezachwiana w swoim oddaniu dusza osiąga doskonały spokój – Mnie ofiarowując owoce wszystkich swoich czynów. Natomiast osoba pozbawiona boskiej świadomości, chciwa owoców swojej pracy – pozostaje w materialnej niewoli.

05.12 Znaczenie: Różnica między osobą świadomą Krsny a osobą o świadomości materialnej jest taka, że ta pierwsza przywiązana jest do Krsny, podczas gdy ta druga przywiązana jest do owoców swojej pracy. Osoba, która przywiązana jest do Krsny i pracuje jedynie dla Niego, jest prawdziwie wyzwoloną osobą i nie jest żadną nagrodą za swoją pracę. *Bhagavatam* wyjaśnia, że przyczyną pożądania owoców czynu jest koncepcja dualizmu, czyli brak wiedzy o Prawdzie Absolutnej. Krsna, Osoba Boga, jest Najwyższą Absolutną Prawdą. W świadomości Krsny nie ma dualizmu. Wszystko co istnieje jest wytworem energii Krsny, a Krsna jest wszechdobrem. Zatem czynności w świadomości Krsny znajdują się na planie absolutnym; są one transcendentalne i nie mają żadnych następstw materialnych. Dlatego osoba w świadomości Krsny napełniona jest pokojem. Tego pokoju nie może jednak posiadać ten, kto zajmuje się obliczaniem zysków, mając na celu zadowalanie zmysłów. Zdanie sobie sprawy z tego, że nie ma życia poza Krsną – jest pokojem i wolnością od strachu. Na tym polega tajemnica świadomości Krsny.

05.13 Kiedy wcielona żywa istota kontroluje swoją naturę i mentalnie wyrzeka się wszelkiego działania, wtedy szczęśliwie rezyduje w mieście dziewięciu bram (ciele materialnym), będąc wolną od działania i nie będąc jego sprawcą.

05.13 Znaczenie: Wcielona dusza żyje w mieście dziewięciu bram. Czynności ciała, czyli symbolicznego "miasta-ciała", spełniane są automatycznie pod wpływem poszczególnych sił natury materialnej. Chociaż dusza zależna jest od warunków cielesnych, to jednak może się ona od nich niezależnie – jeśli tego zapragnie. Tylko z powodu zapomnienia o swojej wyższej naturze, utożsamia się z tym ciałem materialnym i dlatego cierpi. Dzięki świadomości Krsny może ona odzyskać swoją prawdziwą pozycję i w ten sposób wyzwolić się z cielesnego więzienia. Jeśli zatem ktoś przyjmuje świadomość Krsny, natychmiast uniezależnia się on od czynności cielesnych. Prowadząc takie kontrolowane życie, ze zmienioną świadomością, żyje on szczęśliwie w mieście dziewięciu bram. Te dziewięć bram opisano w sposób następujący:

*nava-dvare pure dehi hamso lelayate bahih
vaśi sarvasya lokasya sthavarasya carasya ca*

"Najwyższa Osoba Boga, przebywający w ciele żywej istoty, jest kontrolerem wszystkich żywych istot we wszechświecie. Ciało posiada dziewięć bram (dwoje oczu, dwa nozdrza, dwoje uszu, usta, odbytnicę i narządy rozrodcze). Żywa istota w swoim uwarunkowanym stanie utożsamia się z ciałem, ale kiedy zaczyna utożsamiać się z Panem wewnątrz siebie, staje się tak wolna jak Pan – nawet chociaż jeszcze przebywa w ciele." (*Śvetaśvatara Upanisad* 3.18) Zatem osoba świadoma Krsny wolna jest zarówno od wewnętrznych, jak i zewnętrznych czynności ciała materialnego.

05.14 Wcielona dusza, będąc panem miasta-ciała, nie spełnia żadnych czynów, nie wytwarza owoców działania ani też nie nakłania nikogo do działania. Sprawo tego wszystkiego są trzy siły natury materialnej.

05.14 Znaczenie: Żywa istota, jak to zostanie wytłumaczone w Rozdziale Siódmym, jest jedną z energii czy natur Najwyższego Pana i jest odmienna od – będącej innej natury – materii, nazywanej niższą naturą Pana. Tak czy inaczej, ta wyższa natura (żywa istota) od niepamiętnych czasów pozostaje w kontakcie z materią. Tymczasowe ciało, czyli materialne miejsce pobytu, które otrzymuje, jest przyczyną różnorodnych czynności i wynikających z nich następstw. Żyjąc w takim uwarunkowanym stanie, cierpi ona z powodu następstw czynności ciała, poprzez utożsamianie się z nim (z powodu niewiedzy). To niewiedza, pod wpływem której znajduje się ona od czasów niepamiętnych, jest przyczyną cierpień i udręk cielesnych. Ale jeśli tylko żywa istota osiągnie stan, w którym nie jest związana z czynami ciała, natychmiast uwalnia się również od następstw tych czynów. Tak długo jak przebywa ona w tym mieście-ciele, zdaje się być jego panem, ale w rzeczywistości nie jest ani jego właścicielem, ani kontrolerem jego czynów i następstw tych czynów. Znajduje się ona po prostu w środku materialnego oceanu, walcząc o egzystencję. Miotają ją fale oceanu, a ona nie ma nad nimi żadnej kontroli. Najlepszym rozwiązaniem jest wydostanie się z tych odmetów poprzez transcendentálną świadomość Krsny. I tylko to może ocalić ją od wszelkiego niepokoju.

05.15 Ani też Najwyższy Pan nie przyjmuje na Siebie niczyich grzechów czy pobożnych czynów. Wcielone istoty są jednakże zdeorientowane-z powodu ignorancji, która okryła ich prawdziwą wiedzę.

05.15 Znaczenie: Sanskryckie słowo *vibhu* oznacza Najwyższego Pana, który pełen jest nieograniczonej wiedzy, bogactw, siły, sławy, piękna i wyrzeczenia. Jest On zawsze usatysfakcjonowany w Sobie i nie jest niepokojony ani przez grzeszne, ani przez pobożne czyny. Nie tworzy On jakichś szczególnych sytuacji dla żywej istoty, ale to ona sama – zdeorientowana z powodu niewiedzy – pragnie znajdować się w pewnych warunkach życia, i w ten sposób zaczyna się łańcuch jej czynów i następstw tych czynów. Żywa istota jest – dzięki swojej wyższej naturze – pełna wiedzy. Niemniej jednak, z powodu swojej ograniczonej siły, z łatwością ulega ona wpływom niewiedzy. Pan jest wszechpotężny, ale żywa istota taką nie jest. Pan jest *vibhu*, czyli wszechwiedzący, ale żywa istota jest *anu*, czyli rozmiarów atomu. Ponieważ jest ona żywą duszą, ma ona wolną wolę, jeśli chodzi o pragnienia. Takie pragnienia spełniane są tylko dzięki wszechpotędze Pana. A zatem, kiedy żywa istota posiada jakieś niemądre pragnienia, Pan pozwala jej spełniać te pragnienia, ale nigdy nie jest On odpowiedzialny za czyny i skutki tych czynów w poszczególnej sytuacji,

której żywa istota zapragnęła. Uwarunkowana i zdeorientowana żywa istota utożsamia się z określonym ciałem materialnym i podlega wpływom przemijających niepowodzeń i szczęścia w życiu. Pan jest bezustannym towarzyszem żywej istoty jako Paramatma, czyli Dusza Najwyższa, a zatem może On znać pragnienia indywidualnej duszy, tak jak będąc w pobliżu kwiatu, można powąchać jego zapach. Pragnienie jest subtelną formą uwarunkowania żywej istoty. Pan spełnia jej życzenia w takim stopniu, w jakim ona na to zasługuje. "Człowiek strzela, Pan Bóg kule nosi." Indywidualna istota nie jest zatem wszechmocna w spełnianiu swoich pragnień. Pan jednakże może spełnić każde życzenie i, będąc bezstronnym w stosunku do każdego, nie staje On na przeszkodzie pragnieniom drobnych, niezależnych żywych istot. Jednakże, gdy ktoś pragnie Krsny, Pan roztacza nad nim szczególną opiekę i zachęca go do takich pragnień, tak aby istota taka mogła Go osiągnąć i być wiecznie szczęśliwą. Hymn wedyjski mówi: *esa u hy eva sadhu karma karayati tam yam ebhyo lokebhya unninisate, esa u evasadhu karma karayati yam adho ninisate*: "Pan angażuje żywą istotę w pobożne czyny, tak aby mogła ona zrobić postępek. Pan angażuje ją w niepobożne czyny, tak aby mogła iść do piekła." (*Kausitaki Upanisad* 3.8)

*ajno jantur aniśo 'yam atmanah sukha-dukhayoh
iśvara-prerito gacchet svargam vaśv abhram eva ca*

"Żywa istota jest całkowicie zależna w swoim szczęściu czy nieszczęściu. Przez wolę Pana może ona iść do nieba albo do piekła, podobnie jak chmura pędzona jest przez wiatr."

Zatem wcielona dusza z powodu swojego odwiecznego pragnienia, aby uniknąć świadomości Krsny, sama jest przyczyną swojej dezorientacji. Chociaż konstytucjonalnie jest wieczną, pełną szczęścia i pełną wiedzy, to z powodu swojej znikomości zapomina o tej swojej konstytucjonalnej pozycji – jaką jest służba dla Pana – i w ten sposób zostaje usidlona przez niewiedzę. I z powodu tej niewiedzy twierdzi; że Pan odpowiedzialny jest za jej uwarunkowaną egzystencję. Potwierdzają to również *Vedanta-sutry* (2.1.34). *Vaisamyanairghrnye na sapekstvat tatha hi darśayati*: "Pan zawsze wolny jest od nienawiści ani też nie preferuje nikogo, chociaż wydaje się, że tak jest."

05.16 Kiedy jednak ktoś zostaje oświecony wiedzą, która niszczy niewiedzę, wtedy ona – wiedza – objawia mu wszystko, tak jak słońce oświetla wszystko podczas dnia.

05.16 Znaczenie: Z pewnością zdeorientowani są ci, którzy zapomnieli Krsnę, w przeciwieństwie do osób, które posiadają świadomość Krsny. W *Bhagavad-gicie* jest powiedziane: *sarvam jnana-plavena, jnanagnih sarva-karmani i na hi jnanena sadrśam*. Wiedza jest zawsze wysoko ceniona. A czym jest ta wiedza? Doskonałą wiedzę osiąga ten, kto podporządkowuje się Krsnie, tak jak mówi o tym 19 werset Rozdziału Siódmego: *bahunam janmanam ante jnanavan mam prapadyate*. Kiedy ktoś po wielu, wielu narodzinach podporządkowuje się Krsnie w pełnej wiedzy, czyli gdy osiąga świadomość Krsny, wtedy wszystko zostaje mu wyjawione, podobnie jak słońce oświetla wszystko w czasie dnia. Żywa istota jest szalona na tak wiele sposobów i, na przykład, kiedy bezceremonialnie uważa siebie za Boga, wtedy wpada w ostatnią pułapkę niewiedzy. Ale gdyby żywa istota była Bogiem, to czy mogłaby pozostawać pod wpływem niewiedzy? Czy Bóg może ulegać wpływom niewiedzy? Gdyby tak było, wówczas niewiedza – czyli Szatan, byłby potężniejszy od Boga. Prawdziwą wiedzę można zdobyć od tego, kto posiada doskonałą świadomość Krsny. Należy zatem odnaleźć takiego bona fide mistrza duchowego i pod jego kierunkiem uczyć się, czym jest świadomość Krsny, gdyż świadomość Krsny może usunąć wszelką niewiedzę, podobnie jak słońce rozprasza ciemność. Nawet chociaż ktoś może posiadać doskonałą wiedzę o tym, że nie jest tym ciałem, i że jest transcendentalny w stosunku do tego ciała, to jednak może on

dalej nie być w stanie uświadomić sobie różnicy pomiędzy duszą i Duszą Najwyższą. Może on dowiedzieć się wszystkiego, jeśli postara się o schronienie u doskonałego bona fide mistrza duchowego świadomego Krsny. Ten może jedynie poznać Boga i własny z Nim związek, kto rzeczywiście spotka reprezentanta Boga. Reprezentant Boga nigdy nie twierdzi, że sam jest Bogiem, chociaż otrzymuje szacunek taki, jaki zwykle oddaje się Bogu, gdyż posiada on prawdziwą wiedzę o Bogu. Należy nauczyć się, jaka jest różnica pomiędzy Bogiem a żywą istotą. Dlatego Pan Krsna oznajmił w Drugim Rozdziale (2.12), że każda żywa istota jest indywidualnością, i że Pan również jest indywidualnością. Byli oni oddzielnymi istotami w przeszłości, są takimi obecnie – i nie tracą swojej indywidualności w przyszłości, nawet po wyzwoleniu. W nocy widzimy wszystko tak, jak można to widzieć w ciemności, ale podczas dnia, kiedy świeci słońce, widzimy przedmioty takimi, jakimi są naprawdę. Prawdziwa wiedza oznacza: tożsamość i indywidualność w życiu duchowym.

05.17 Kto swoją inteligencję, wiarę i umysł skupia na Najwyższym i w Nim przyjmuje schronienie, ten, mocą doskonałej wiedzy, całkowicie uwalnia się od obaw i wskutek tego posuwa się naprzód na ścieżce wyzwolenia.

05.17 Znaczenie: Pan Krsna jest Najwyższą Transcendentalną Prawdą. Oświadczenie, że Krsna jest Najwyższą Osobą Boga, jest esencją całej *Bhagavad-gity*. Tak przedstawia Go również cała literatura wedyjska. *Para-tattva* oznacza najwyższą rzeczywistość, którą znawcy Najwyższego uznają pod postacią Brahmana, Paramatmy albo Bhagavana. Bhagavan, czyli Najwyższa Osoba Boga, jest ostatnim słowem w Absolucie. Nie ma nic ponad to. Pan mówi: *mattah parataram nanyat kincid asti dhananjaya*. Krsna utrzymuje też bezosobowego Brahmana: *brahmano hi pratistham*. Zatem Krsna jest Najwyższą Rzeczywistością pod każdym względem. Ten, kto zawsze swoje myśli, inteligencję i wiarę pokłada w Krsnie oraz w Nim przyjmuje schronienie – innymi słowy, ten, kto jest w pełni świadomy Krsny, niewątpliwie uwalnia się od wszelkich obaw i osiąga doskonałą wiedzę we wszystkim, co dotyczy transcendencji. Osoba świadoma Krsny może dokładnie zrozumieć, że w Krsnie istnieje dualizm (jednoczesna tożsamość i indywidualność), i uzbrojona w taką transcendentalną wiedzę, może czynić stały postęp na ścieżce wyzwolenia.

05.18 Pokorny mędrzec, dzięki cnotce prawdziwej wiedzy, widzi jednakowo uczonego i łagodnego bramina, krowę, słonia, psa i zjadacza psów (pariasa).

05.18 Znaczenie: Osoba świadoma Krsny nie czyni żadnych różnic pomiędzy kastami czy gatunkami. Bramin i człowiek znajdujący się poza systemem kastowym mogą być różni ze społecznego punktu widzenia, albo pies i krowa, czy słoń, mogą różnić się gatunkiem, ale takie różnice cielesne nie mają dużego znaczenia z punktu widzenia uczonego transcendentalisty. Jest tak z powodu ich związku z Najwyższym; Najwyższy Pan bowiem, poprzez Swoją pełną część jako Paramatma, obecny jest w sercu każdej istoty. Takie rozumienie Najwyższego jest prawdziwą wiedzą. Jeśli chodzi o ciała w różnych gatunkach życia czy różnych kastach, to Pan jest jednakowo dobry dla każdego, gdyż jest On przyjacielem każdej żywej istoty i obecny jest w sercu każdej z nich jako Paramatma, bez względu na warunki, w jakich znajduje się żywa istota. Pan, jako Paramatma, obecny jest zarówno w człowieku znajdującym się poza systemem kastowym, jak i w bramini, chociaż ciało bramina różni się od ciała człowieka wykluczonego z kasty. Ciała są materialnym wytworem różnych sił natury materialnej, ale dusza i Dusza Najwyższa wewnątrz ciała są tej samej jakości duchowej. Podobieństwo jakościowe duszy i Duszy Najwyższej nie czyni ich podobnymi ilościowo, gdyż dana dusza indywidualna obecna jest tylko w jednym określonym ciele, podczas gdy Paramatma obecna jest we wszystkich ciałach. Osoba świadoma Krsny

posiada pełną wiedzę o tym, a zatem jest osobą prawdziwie uczoną i widzi w jednakowy sposób. Podobnymi cechami duszy i Duszy Najwyższej jest to, że obie są świadome, wieczne i pełne szczęścia. Ale różnica jest taka, że świadomość duszy indywidualnej ogranicza się do jednego ciała, podczas gdy Dusza Najwyższa świadoma jest wszystkich ciał. Dusza Najwyższa obecna jest we wszystkich ciałach bez wyjątku.

05.19 Ci, których umysł cichy jest i niewzruszony, już pokonali narodziny i śmierć. Są oni nieskazitelni jak Brahman, a zatem już osiągnęli Brahmana.

05.19 Znaczenie: Spokój umysłu, tak jak zostało to stwierdzone wyżej, jest oznaką samorealizacji. To znaczy że ci, którzy taki stan osiągnęli, już pokonali uwarunkowania materialne – szczególnie narodziny i śmierć. Jak długo ktoś utożsamia się z ciałem, tak długo uważany jest za duszę uwarunkowaną, ale skoro tylko osiągnie spokój umysłu – poprzez samorealizację – wyzwala się z uwarunkowanego stanu życia. Innymi słowy, nie musi już więcej rodzić się w tym materialnym świecie, ale po śmierci może wejść do nieba duchowego. Pan jest bez skazy, ponieważ jest wolny od pożądania i nienawiści. A gdy również żywa istota wolna jest od tego skalania, staje się ona wtedy czystą i zdolną do wejścia w niebo duchowe. Takie osoby mają być uważane za już wyzwolone, a cechy ich zostały opisane poniżej.

05.20 Ten, kto nie unosi się radością, gdy zdobędzie coś przyjemnego ani nie rozpacza, gdy spotkają go rzeczy nieprzyjemne; kto posiada niewzruszoną inteligencję i mądrość, i zna naukę o Bogu – ten już usytuowany jest w transcendencji.

05.20 Znaczenie: Podane zostały tutaj cechy osoby samozrealizowanej. Pierwszą cechą jest to, że jest ona wolna od złudzenia i nie utożsamia się fałszywie z ciałem materialnym. Wie doskonale, że nie jest tym ciałem, ale że jest fragmentaryczną częścią Najwyższej Osoby Boga. Dlatego nie unosi się radością, gdy coś zdobędzie, ani też nie rozpacza, tracąc cokolwiek związanego z ciałem. Ta niewzruszoność umysłu nazywana jest *sthira-buddhi*, czyli inteligencją jaźni. Taka osoba nigdy nie myli swojego wulgarnego ciała z duszą ani nie uważa ciała za wieczne, i nie lekceważy istnienia duszy. Ta wiedza prowadzi ją do etapu poznania kompletnej nauki o Prawdzie Absolutnej, mianowicie do poznania Brahmana, Paramatmy i Bhagavana. Wskutek tego zna ona doskonale swoją konstytucjonalną pozycję, bez fałszywych prób stania się równym Panu pod każdym względem. Jest to nazywane realizacją Brahmana, czyli samorealizacją. Taka niewzruszona świadomość nazywana jest świadomością Krsny.

05.21 Taką wyzwoloną osobę nie pociągają materialne przyjemności zmysłowe, zawsze bowiem pozostaje w ekstazie, radując się w jaźni swojej. W ten sposób samozrealizowana osoba, koncentrując się na Najwyższym, cieszy się nieograniczonym szczęściem.

05.21 Znaczenie: Śri Yamunacarya, wielki wielbiciel w świadomości Krsny, powiedział:

*yad-avadhi mama cetah krsna-padaravinde
nava-nava-rasa-dhamany udyatam rantum asit
tad-avadhi bata nari-sangame smaryamane
bhavati mukha-vikarah susthu nisthivanam ca*

"Odkąd zaangażowałem się w transcendentalną służbę miłości dla Krsny, znajdując w Nim ciągle nową przyjemność, kiedy tylko pomyślę o przyjemności seksualnej, spluwam na tę myśl i usta moje wykrzywają się z niesmakiem." Osoba praktykująca *brahma-yogę*, czyli świadomość Krsny, jest tak pochłonięta swoją służbą miłości dla Pana, że traci ona smak do zmysłowych przyjemności materialnych. Najwyższą z przyjemności materialnych jest przyjemność seksualna. Cały świat kręci się wokół niej, a materialista nie może w ogóle pracować bez tego bodźca. Ale osoba świadoma Krsny może pracować z większym wigorem bez przyjemności seksualnej, której wręcz unika. Taki jest sprawdzian realizacji duchowej. Realizacja duchowa i doznania seksualne nie idą w parze. Osoba świadoma Krsny, będąc duszą wyzwoloną, nie jest przyciągana przez żaden rodzaj przyjemności zmysłowych.

05.22 Osoba inteligentna unika źródeł nieszczęść, które powstają w kontakcie ze zmysłami materialnymi. O synu Kunti, przyjemności takie mają swój początek i swój koniec, więc mędrzec nie gustuje w nich.

05.22 *Znaczenie:* Materialne przyjemności zmysłowe powstają w kontakcie ze zmysłami materialnymi, które wszystkie są krótkotrwałe, gdyż krótkotrwałe jest również samo ciało. Wyzwolona dusza nie jest zainteresowana niczym przemijającym. Znając dobrze radość czerpaną z przyjemności transcendentalnych, jak mogłaby zgodzić się na korzystanie ze złudnych przyjemności? W *Padma Puranie* jest powiedziane:

*ramante yogino 'nante satyanande cid-atmani
iti rama-padenasau param brahmabhidhiyate*

"Mistyk czerpie nieskończoną transcendentalną przyjemność z Prawdy Absolutnej i dlatego Najwyższa Absolutna Prawda – Osoba Boga – znany jest również jako Rama."

W *Śrimad-Bhagavatam* (5.5.1) jest powiedziane również:

*nayam deho deha-bhajam nr-loke
kastan kaman arhate vid-bhujam ye
tapo divyam putraka yena sattvam
śuddhyed yasmad brahma-saukhyam tv anantam*

"Moi drodzy synowie, nie ma powodu, aby ciężko pracować dla zadowalania zmysłów, kiedy się posiada ludzkie ciało; takie przyjemności dostępne są również jedzącym odchody świniom. Powinniście raczej oddawać się pokutom, aby oczyścić swoje życie, a dzięki temu będziecie mogli rozkoszować się nieograniczonym szczęściem transcendentalnym."

Zatem tych, którzy są prawdziwymi *yoginami* albo uczonymi transcendentalistami, nie pociągają przyjemności zmysłowe, które są tylko przyczyną przedłużania się niewoli w tym materialnym świecie. Im bardziej ktoś oddaje się przyjemnościom zmysłowym, tym bardziej uwikłuje się w materialną niedolę.

05.23 Kto jeszcze przed porzuceniem tego ciała jest w stanie tolerować impulsy zmysłów materialnych i opanować siłę pożądania i złości, ten jest prawidłowo usytuowany i żyje on szczęśliwie w tym świecie.

05.23 *Znaczenie:* Jeśli ktoś chce uczynić stały postęp na ścieżce samorealizacji, musi on starać się kontrolować impulsy zmysłów materialnych. Wchodzą tu w grę impulsy:

mowy,
złości,

umysłu,
żołądka,
narządów płciowych i
języka.

Ten, kto jest w stanie kontrolować wszystkie te zmysły i umysł, nazywany jest *gosvamim* albo *svamim*. Taki *gosvami* prowadzi ściśle kontrolowane życie i całkowicie panuje nad zmysłami. Niezaspokojone pragnienia materialne są źródłem złości i poruszają one umysł, oczy i klatkę piersiową. Dlatego należy nauczyć się je kontrolować jeszcze przed porzuceniem tego materialnego ciała. Ten, kto potrafi to robić, jest osobą samozrealizowaną i jest szczęśliwy w tym stanie. Bezustanne kontrolowanie pożądania i złości jest obowiązkiem transcendentalisty.

05.24 Kto czerpie szczęście z wewnątrz, kto aktywny jest w jaźni swojej i pełen jest wewnętrznej radości, kierując swoją uwagę ku wewnątrz, ten jest prawdziwie doskonałym mistykiem. Ten wyzwolony jest w Najwyższym i ten ostatecznie osiąga Najwyższego.

05.24 Znaczenie: Dopóki ktoś nie jest zdolny do czerpania wewnętrznego szczęścia, jak może wycofać się z zewnętrznej działalności mającej na celu zdobycie pozornego szczęścia? Osoba wyzwolona doświadcza rzeczywistego szczęścia. Może ona zatem siedzieć w ciszy w jakimkolwiek miejscu i radować się pulsującym życiem swojej jaźni. Taka wyzwolona osoba nie pragnie już więcej zewnętrznego szczęścia materialnego. Stan taki nazywany jest *brahma-bhuta*, a jego osiągnięcie daje pewność powrotu do Boga – z powrotem do domu.

05.25 Kto wolny jest od grzechu oraz od dualizmów mających swoje źródło w wątpieniu, którego umysł skierowany jest do wewnątrz i kto zawsze zajęty jest pracą dla dobra wszystkich żywych istot, ten osiąga wyzwolenie w Najwyższym.

05.25 Znaczenie: Tylko o osobie w pełni świadomej Krsny można powiedzieć, że zaangażowana jest w pracę korzystną dla wszystkich żywych istot. Osoba posiadająca wiedzę, że Krsna jest źródłem wszystkiego i pracująca w tym duchu, pracuje dla każdego. Przyczyną cierpień ludzkości jest zapomnienie o Krsnie jako o najwyższym podmiocie radości, najwyższym właścicielu i najlepszym przyjacielu. Dlatego działanie w celu przywrócenia tej świadomości w całym ludzkim społeczeństwie jest pracą dobroczynną najwyższego rodzaju. Nie można zajmować się pierwszej klasy działalnością dobroczynną, jeśli się nie jest wyzwolonym w Najwyższym. Osoba świadoma Krsny nie wątpi w supremację Krsny. Nie ma ona żadnych wątpiwości, gdyż wolna jest od wszystkich grzechów. Jest to stan boskiej miłości.

Osoba dbająca tylko o fizyczny dobrobyt ludzkiego społeczeństwa nie może w rzeczywistości pomóc nikomu. Krótkotrwała pomoc dla zewnętrznego ciała i umysłu nie jest zadowalająca. Prawdziwą przyczyną kłopotów człowieka w jego ciężkiej walce o egzystencję jest zapomnienie o jego związku z Najwyższym Panem. Natomiast ten, kto w pełni świadomy jest swojego związku z Krsną, ten jest prawdziwie wyzwoloną duszą, chociaż może przebywać w tym świecie materialnym.

05.26 Kto wolny jest od złości i wszelkich materialnych pragnień, kto posiada samorealizację i samoopanowanie – i ciągle dąży do doskonałości, ten wkrótce osiągnie wyzwolenie w Najwyższym.

05.26 Znaczenie: Spośród wszystkich świętych osób dążących wytrwale do wyzwolenia, najlepszym jest ten, kto jest świadomy Krsny. *Bhagavatam* (4.22.39) potwierdza ten fakt jak następuje:

*yat-pada-pankaja-palaśa-vilasa-bhaktya
karmaśayam grathitam udgrathayanti santah
tadvan na rikta-matayo yatayo pi ruddha-
sroto-ganas tam aranam bhaja vasudevam*

"Staraj się wielbić, poprzez służbę oddania, Vasudevę – Najwyższą Osobę Boga. Nawet wielcy mędrzy nie są w stanie kontrolować siły zmysłów tak skutecznie jak ci, którzy doznają transcendentalnej radości służąc lotosowym stopom Pana, tępiąc w ten sposób głęboko zakorzenione pragnienie zadowalania zmysłów."

Pragnienie korzystania z owoców swoich prac jest tak głęboko zakorzenione w uwarunkowanej duszy, że nawet wielkim mędrcom bardzo trudno jest takie pragnienia kontrolować, pomimo wielkich wysiłków. Ale bezustannie zaangażowany w służbę oddania, świadomy Krsny bhakta Pana, doskonały w samorealizacji – szybko osiąga wyzwolenie w Najwyższym. Dzięki swojej doskonałej wiedzy o samorealizacji zawsze pogrążony jest on w ekstazie. Cytat ten jest analogicznym do tego przykładem:

*darśana-dhyana-samsparśair matsya-kurma-vihangamah
svany apatyani pusnanti tathaham api padma-ja*

"Przez wzrok, medytację i dotyk jedynie, ryba, żółw i ptaki utrzymują swoje potomstwo. Podobnie również Ja czynię, O Padmajo!"

Ryba wychowuje swoje potomstwo jedynie patrząc na nie. Żółw robi to samo poprzez medytację. Żółw składa jaja na lądzie i medytuje o nich będąc w wodzie. Podobnie, wielbiciel świadomy Krsny – chociaż przebywa z dala od siedziby Pana – może wznieść się do tej siedziby jedynie przez bezustanne myślenie o Panu (przez zaangażowanie się w świadomość Krsny). Nie cierpi on z powodu nieszczęść materialnych; ten stan życia nazywany jest *brahma-nirvana*, czyli wolnością od nieszczęść materialnych (dzięki ciągłemu pogrążeniu się w Najwyższym).

05.27-28 Wyrzekłszy się wszelkich zewnętrznych przedmiotów zmysłów, koncentrując wzrok pomiędzy brwiami, powstrzymując w nozdrzach powietrze zewnętrzne i wewnętrzne – i w ten sposób kontrolując umysł, zmysły i inteligencję, dążący do wyzwolenia transcendentalista uwalnia się od pragnienia, strachu i złości. Ten, kto zawsze pozostaje w tym stanie – niewątpliwie jest osobą wyzwoloną.

05.27-28 Znaczenie: Przez zaangażowanie się w świadomość Krsny można natychmiast zrozumieć swoją duchową tożsamość, a następnie – dzięki służbie oddania – poznać Najwyższego Pana. Ten, kto jest niezachwiany w służbie oddania, osiąga pozycję transcendentalną i staje się zdolnym do odczucia obecności Pana w sferze własnej działalności. Ta szczególna pozycja nazywana jest wyzwoleniem w Najwyższym.

Po wytłumaczeniu wyżej wymienionych zasad wyzwolenia w Najwyższym, Pan naucza Arjunę, w jaki sposób można osiągnąć taką pozycję poprzez praktykę mistycyzmu, czyli *yogi* znanej jako *astanga-yoga*. *Astanga-yoga* dzieli się na osiem praktyk, nazywanych:

*yama,
niyama,
asana,*

pranayama,
pratyahara,
dharana,
dhyana i
samadhi.

Yoga ta została dokładnie opisana w Rozdziale Szóstym, a koniec Rozdziału Piątego daje jedynie wstępne wiadomości o niej. W praktyce tej należy wykluczyć – poprzez proces *pratyahara* – przedmioty zmysłów, takie jak: dźwięk,

dotyk,
formę,
smak i
zapach,

a następnie skierować wzrok pomiędzy brwi i skoncentrować go na czubku nosa, trzymając oczy na w półprzymknięte. Nie można zamknąć oczu, gdyż istnieje ryzyko zaśnięcia. Nie należy też całkowicie otwierać oczu, gdyż wtedy uwagę mogą przyciągać przedmioty zmysłowe. Ruch oddechu powstrzymywany jest w nozdrzach poprzez neutralizację ruchów powietrza wewnątrz ciała, kierujących się w górę i w dół. Poprzez praktykę takiej *yogi*, odsuwając od siebie przedmioty zmysłów, można osiągnąć panowanie nad zmysłami, i w ten sposób przygotować się do wyzwolenia w Najwyższym.

Ten proces *yogi* pomaga uwolnić się od wszelkiego rodzaju strachu i złości, a następnie odczuć obecność Duszy Najwyższej w pozycji transcendentalnej. Innymi słowy, najłatwiejszym procesem praktykowania zasad *yogi* jest świadomość Krsny. Zostanie to dokładniej wytłumaczone w rozdziale następnym. Osoba świadoma Krsny, będąc zawsze zaangażowaną w służbę oddania, nie naraża się na ryzyko zajęcia zmysłów czymś innym. Jest to lepszy sposób kontrolowania zmysłów niż ten w *astanga-yodze*.

05.29 **Osoba w pełni świadoma Mnie, znając Mnie jako ostateczny cel wszelkich ofiar i wyrzeczeń, Najwyższego Pana wszystkich planet i półbogów oraz przyjaciela i dobroczyńcę wszystkich żywych istot, osiąga pokój i wolność od wszelkich nieszczęść i cierpień materialnych.**

05.29 **Znaczenie:** Wszystkie uwarunkowane dusze w sidłach złudnej energii dążą do osiągnięcia pokoju w tym świecie materialnym. Ale nie znają one recepty na pokój, która podana jest w tej części *Bhagavad-gity*. Najlepsza recepta na pokój jest taka: korzyść ze wszystkich ludzkich czynów powinien czerpać Pan Krsna. Ludzie powinni wszystko poświęcić transcendentalnej służbie dla Pana, ponieważ On jest właścicielem wszystkich planet, i zamieszkujących je półbogów. Nikt nie jest większy od Niego. Jest On większy od największych półbogów, Pana Śivy i Brahmy. *Vedy (Śvetaśvatara Upanisad 6.7)* opisują Najwyższego Pana jako *tam isvaranam paramam maheśvaram*. Znajdując się pod wpływem iluzji, żywe istoty próbują być panami wszystkiego, co znajduje się w zasięgu ich wzroku, ale w rzeczywistości znajdują się one pod kontrolą materialnej energii Pana. Najwyższy Pan jest panem energii materialnej, a uwarunkowane dusze znajdują się pod kontrolą ścisłych praw natury materialnej. Dopóki nie zrozumie się tej czystej prawdy, nie można osiągnąć pokoju w tym świecie, ani indywidualnie, ani kolektywnie. Istota świadomości Krsny jest taka, że Pan Krsna jest Najwyższym Panem, a wszystkie żywe istoty, razem z wielkimi półbogami, są Jego podwładnymi. Doskonały spokój można osiągnąć jedynie w całkowitej świadomości Krsny.

Rozdział Piąty tłumaczy w praktyczny sposób świadomość Krsny, znaną powszechnie jako *karma-yoga*. Dana jest tutaj odpowiedź na pytanie wynikające ze spekulacji umysłowych, w jaki sposób *karma-yoga* może doprowadzić do wyzwolenia. Pracować w świadomości Krsny

– znaczy pracować z pełną wiedzą, że Pan jest najwyższym. Taka praca nie jest różna od wiedzy transcendentalnej. Bezpośrednią świadomością Krsny jest *bhakti-yoga*, a *jnana-yoga* jest ścieżką prowadzącą do *bhakti-yogi*. Świadomość Krsny oznacza działanie w pełnej wiedzy o swoim związku z Najwyższym Absolutem, a doskonałością takiej świadomości jest pełna wiedza o Krsnie, czyli Najwyższej Osobie Boga. Czysta dusza, będąc fragmentaryczną, integralną częstką Boga, jest Jego wiecznym sługą. Wchodzi ona w kontakt z *mayą* (ułudą), kierując się żądzą panowania nad nią, i to jest przyczyną jej niezliczonych cierpień. Tak długo, dopóki jest w kontakcie z materią, dopóty musi ona pracować, aby zaspokoić swoje potrzeby materialne. Jednakowoż świadomość Krsny przenosi nas z powrotem w życie duchowe – nawet jeśli znajdujemy się pod wpływem praw natury materialnej – albowiem metoda ta (poprzez praktyczne działanie w tym świecie) odradza w nas duchową egzystencję. Im większy ktoś zrobił postęp, tym bardziej jest wolny od szponów materii. Pan nie jest stronniczy w stosunku do nikogo. Wszystko zależy od naszych wysiłków w wykonywaniu obowiązków w świadomości Krsny, które pomagają nam w kontrolowaniu zmysłów i pokonaniu wpływów pożądania i złości. Osoba, która jest mocno utwierdzona w świadomości Krsny przez kontrolę wyżej wymienionych pasji, pozostaje w transcendentalnym stanie nazywanym *brahma-nirvana*. W świadomości Krsny praktykuje się automatycznie ośmiostopniową *yogę* mistyczną, ponieważ osiąga się jej ostateczny cel. Praktyka *yama*, *niyama*, *asana*, *pranayama*, *pratyahara*, *dharana*, *dhyana* i *samadhi* jest stopniowym procesem prowadzącym do oświecenia. Ale praktyki te jedynie poprzedzają doskonałość osiąganą w służbie oddania, która sama może przynieść pokój ludzkim istotom, i która jest najwyższą doskonałością życia.

W ten sposób Bhaktivedanta kończy objaśnienia do Piątego Rozdziału *Śrimad Bhagavad-gity*, traktującego o *Karma-yodze*, czyli czynie w świadomości Krsny.